

Drie zonen, chocolade en een cheque

Drie zonen, chocolade en een cheque

Jo, Marc en Luc Buelens

WITSAND UITGEVERS

1. JO WEET DAT VADER DUIDELIJK KAN ZIJN

‘Ik eis euthanasie.’

De toon was gezet.

‘Binnen de veertien dagen.’

De toon was helemaal gezet.

‘Jo, jij gaat daarvoor zorgen.’

Vader kon vrij direct zijn. Dat had het voordeel van de duidelijkheid.

‘Ga jij het doen, of moet ik het zelf doen?’ vroeg hij.

‘Vader, als jij het doet, heet dat zelfmoord, dat ga je ons toch niet aandoen?’

‘En als jij het doet, is het moord.’ Hij volgde zijn natuurlijke logica.

Door het raam klonk een deuntje vanop de beiaard van de basiliek. ‘Nee, niet ‘nader bij U mijn God,’ dacht Jo. Praten van man tot man was een Buelens-specialiteit. Vader en jongste zoon gingen daarbij geen enkele emotie uit de weg.

‘Deze middag waren het mosselen,’ zei Jo. ‘Hebben ze gesmaakt?’

‘Dokter Bijoux zal niet helpen bij euthanasie. Zij is te katholiek.’

In elke kamer van woonzorgcentrum ‘Ons Zilveren Hart’ zorgden ingebouwde luidsprekers voor de drie re’s van elke kwaliteitsvolle communicatie: recent, relevant en respectvol. Over exact vijftien minuten begon de quiz voor de bewoners in de eetzaal. Vaders jongste deelname aan zo’n vorm van hersengymnastiek dateerde van voor de iPad. Wegens te gemak-

kelijk. Veertig jaar grondige studie van *Reader's Digest* krijg je met geen quiz klein. Maar vooral, hij ergerde zich aan de hoofdprijs, een Koetjesreep. Dat was in zijn ogen geen chocolade, maar snoepgoed van een bedenkelijk niveau. Chocolade telde minstens vijftig procent cacao. Een Koetjesreep had minder dan 35 procent. Witte chocolade moesten ze verbieden. Een aanslag op de volksgezondheid. De drie zonen van Constant Buelens wisten dat hun Vader duidelijk kon zijn.

‘Zou ze echt geen toestemming geven tot euthanasie?’ vroeg Jo.

‘In geen honderd jaar.’

‘Tegen dan zal het te laat zijn, dat klopt.’

‘Ze kloppen.’

‘Ja!’

‘Constant, heb je graag een taartje?’

‘Een Lotus Madeleine graag.’

Vader verzamelde de voorverpakte koekjes voor zijn oudste schoondochter Hilde, die stevast zijn witte haarbos kort knipte.

De verzorgster laveerde langs de bruine Lafuma-relax¹, gekozen voor zijn unieke eigenschappen: licht, verplaatsbaar, zelfs opplooibaar, maar bovenal rustgevend voor een hoofd dat al te vaak tolde.

‘Als arts zal dokter Bijoux in de eerste plaats voor het leven kiezen, niet voor de dood?’ In die woorden klonk vooral hoop. Jo wilde Vader niet kwijt.

‘Veronderstel dat je toch euthanasie krijgt, heb je de dingen al praktisch geregeld?’

1 Voorzien van het gepatenteerde Clippe-systeem.

‘Dat heeft Moeder gedaan, vlak voor zij gestorven is. De voorbije vier maanden is er niets veranderd. Je vindt de nodige documenten in de twee laden.’ Vader wees naar de lage, oude eiken commode met twee deuren en twee laden. Die waren altijd gesloten met de sleutel van de gehoorzaamheid. Niet te koop bij Mister Minit. De commode en de relax waren na de dood van Moeder de enige meubelen die de verhuizing van een twee- naar een eenpersoonskamer hadden overleefd. De overige meubelen hoopten in de kringloopwinkel op een ruimere omgeving.

De drie broers kenden de laden van de heilige commode maar al te goed, met het veelbesproken eiermandje, een honderd procent kitscherig gevlochten nestje van porselein van Sarreguemines, met onderaan het stempel van de fabrikant. Het ei op het deksel diende als handvat. Het erfstuk waar iedereen op wachtte, het meest boeiende cadeau voor het ouderlijk huwelijk net geen zeventig jaar geleden. Door de dood van Moeder zou het platinajubileum niet gevierd worden. Ook niet met de overlevende van het koppel. Die wilde namelijk euthanasie.

‘Zijn de laden niet langer gesloten met de sleutel van de gehoorzaamheid?’

‘Je zult er alles vinden, veel geld is er niet, maar toch genoeg om jullie niet met schulden op te zadelen na mijn begrafenis. Val er mij niet mee lastig. Ik heb te veel last van draaiingen. Wat voorbij is, is voorbij. Ik heb het volste vertrouwen in mijn drie zonen. Waar zijn mijn schoenen?’

Alleen ’s morgens droeg vader pantoffels, tot aan het ontbijt. Overdag, ook binnen, draagt een mens schoenen, liefst Mephisto-wandelschoenen.

Vader was sterk in delegeren. Vroeger aan Moeder en nu aan zijn zonen. Hij loste ondertussen de wereldproblemen op, ontmaskerde de Kerk als leugenachtig, verlegde de grenzen van sport op hoge leeftijd, gaf voordrachten over de Rotunda en andere lettertypes en voorzag 'Ons Zilveren Hart' van kalligrafische teksten voor kerstmenu's, themaweken (De Herfst of Wat de natuur ons schenkt) en vooral voor begrafenissen. Laag-bij-de-grondse dingen als het beheer der financiën of zorgen voor euthanasie liet hij graag aan anderen over.

'Je weet dat ik net als Moeder gecremeerd wil worden. Geen mis, geen pastoors, maar wel enkele mooie teksten. En niet te veel liegen. Nog iets, Jo, vergeet mijn Duitse pensioen niet op te zeggen.'

2. MARG VINDT 'DEUTSCHLAND ÜBER ALLES'

IETS HEEL VREEMDS

De drie broers Buelens behoorden tot de babyboomgeneratie. Volgens collega-vakgenoten van Marc, de tweede zoon in rij, had deze generatie uitsluitend vooruitgang meegemaakt. Volgens hun linkse neef nam deze generatie om de maand de couponnetjestrain naar Luxemburg, inde daar de interesten op hoogrenderende beleggingen en leed tegenover de Belgische fiscus aan vroegtijdig en zeer selectief geheugenverlies.

De broers waren het er snel over eens, de babyboomgeneratie leek verdacht veel op alle vorige en volgende generaties: diploma halen, tegen een goed lief aanlopen, werk vinden, trouwen, kindjes krijgen, promotie maken, liefst min of meer in die volgorde.

Er was geen formele naam voor de generaties die aan de babyboomgeneratie vooraf waren gegaan. Noem ze gewoon de oorlogsgeneraties. *Ik was 20 in '45*, de titel van een boeiende tentoonstelling in Brussel, gold voor Moeder én voor Marcs schoonmoeder letterlijk. De grootouders hadden twee wereldoorlogen meegemaakt. In die tijd groeide men op met de ene oorlog na de andere, vandaar dat de grootouders niet spraken over WOII maar over de ene, en niet over WOI maar over de andere. Heel verwarrend voor een jongetje van zes. Toen Marc voor de zoveelste keer zijn bord niet leeg at, dacht Moeder dat haar bangmakerij ('manneke, wacht maar tot het nog eens oorlog wordt'), diepe indruk maakte. Het was echter vooral de afschuwelijke smaak van erwtjes, worteltjes, boontjes, bloemkool (de lijst was pagina's lang) die meer indruk maakte

op Marc dan de dreiging van een binnentrekkend Russisch leger. Zolang de Chinezen maar wegbleven, want rijst stond in de hitparade der groenten tussen spruiten en witlof en was speciaal bedacht om kinderveel plezier te bederven.

Vader werd tijdens de ene oorlog verplicht tewerkgesteld in Feuerbach, een district van Stuttgart. Hij ondermijnde daar zorgvuldig de oorlogsinspanningen van de Duitsers door onderdelen opzettelijk niet helemaal in een oxidatiebad onder te dompelen. Zo'n mismeesterd onderdeel roestte sneller dan de rest. Vader had in die tijd een pessimistische langetermijnvisie op de oorlog. Indien zo'n stuk langer dan vijf jaar in een vochtige omgeving werd opgeslagen, was er gegarandeerd een V2-raket² minder. Hij besepte toen al dat Jo en zijn groene vrienden nooit zouden focussen op het recyclen van dit type product. De herbruikbare V2-raket was in 1943 evenmin een prioriteit voor het Duitse leger.

Zijn twee jaar lange verplichte arbeidsinspanningen gaven Vader recht op een Duits pensioen. Duitsers waren vreemde mensen. Het gemak waarmee ze zeventig jaar geleden enkele miljoenen mensen naar gene zijde van het massagraf brachten, contrasteerde sterk met hun vrees voor de onterechte uitbetaling van een pensioentje aan schaarse overlevenden zoals Vader. Die was zich scherp bewust van deze contradictie in de Duitse geest. Per bezoek herinnerde hij elke zoon minstens één keer aan de dwingende opdracht niet te vergeten hem tijdig naar het gemeentehuis te vergezellen. Daar moest immers

² V2: Een vliegende bom met raketmotor. Opvolger van de V1. Niet te verwarren met V8, een groentesap.

het hongerige Duitse bureaucratische monster gevoed worden met een verklaring-met-gemeentelijke-stempel dat Vader nog in leven was.

Vader noch Moeder was haatdragend. Als jonge geliefden werden ze brutaal gescheiden door Vaders deportatie. Moeder doorstond vier jaar Duitse bezetting. Vader zwoegde twee jaar, ver van familie en vrienden, in de Duitse oorlogsmachine. Redenen genoeg om wrok te koesteren tegenover onze oosterburen. Maar welke 78-, later 33-toerenplaten werden ten huize Buelens zo hard gedraaid op de ingebouwde platenspeler van een radio met ivoorkleurige drukknoppen dat zelfs de tinnen asbak op de commode-met-de-laden-der-gehoorzaamheid meetrilde? Platen met Duitse marsmuziek. Een afgebleekte, auberginekleurige onderzetter, die Vader nog in Duitsland had bewerkt, danste mee. Als jonge knaap trok Marc in korte broek zingend door de straten van Sint-Jans-Molenbeek, op de tonen van *Auf der Heide blüht ein kleines Blümelein und das heißt: Erika*, waarbij de naam 'Erika' vol lustgevoel uit de knapenkeel opborrelde. Was het niet dat lied, dan zong hij luidkeels in de buurt van waar later enkele terroristen zouden wonen *Lili Marleen: Vor der Kaserne, vor dem großen Tor stand eine Laterne, und steht sie noch davor*. Brussel was in die periode zeer verdraagzaam, nooit riep iemand hem na: 'Sale boche!'

Jo mailde naar zijn twee oudere broers dat de sleutel van de gehoorzaamheid zijn dwingende kracht had verloren. De laden mochten open. De jongste broers waren het er snel over eens dat zo'n verpletterende verantwoordelijkheid niets voor hen was, maar meer iets voor een ingenieur-zakenman, iemand bij wie verantwoordelijkheid wél in het woordenboek stond, de oudste.

3. LUC BESEFT WAT EERSTGEBOORTERECHT INHOUDT

In de lagere school had Luc geboeid geluisterd naar broeder Laurent, die een verhaal uit het Oude Testament vertelde. Ezaü verkocht zijn eerstgeboorterecht voor een bord linzensoep. Als kind had hij daar twee vragen bij gehad. Ten eerste, wat is linzensoep? Tomatensoep met balletjes, daar kon hij zich nog iets bij voorstellen. Maar linzensoep? Pas vele tientallen jaren later bleek dat linzen een soort superfood zijn, goed om de Vlaming een schuldgevoel aan te praten en Pascale Naessens aan een klein fortuin te helpen. Ten tweede, wat is eerstgeboorterecht? Luc wilde dat voorrecht kwijt vanaf het moment dat hij besepte welke verpletterende verantwoordelijkheden ermee gepaard gingen. Hij wilde het voorrecht en vooral de bijhorende plichten kwijt. Maar dat was niet vanzelfsprekend. Om dat te doen moest hij trek krijgen in onbekende soep zonder balletjes, en Marc, de tweede, zou hem ervan moeten overtuigen die rechten en plichten aan hém af te staan in ruil voor een dampend bord linzensoep. Marc zou dus aan Moeder moeten vragen om linzensoep te maken. Maar dat deed hij niet.

‘Typisch,’ zuchtte Luc, ‘afwachten tot de oudste het initiatief neemt.’

Luc was inderdaad de man van de initiatieven. Hij was de eerste van de Buelensen met een baard. Toen hij nog school liep, droeg hij al een bijgeknipt ringbaardje. Later volgde Jo zijn voorbeeld, maar het bijknippen van diens baard liet hij vaak achterwege. Net als het coifferen van zijn haarbos. Met

een tondeuse als enige wapen wisselde de haarstijl per seizoen, variërend van die van een missionaris in Congo tot die van een Amerikaans rekrut. Marc moest niet veel beslissen over zijn haartooi. Zoveel soorten kaalheid zijn er nu eenmaal niet. Maar wat zijn baard betreft wist hij al jaren niet wat hij wilde: glad scheren, stoppelbaard, volle baard, alleen onderaan scheren...³

Voor Luc lag er nu dus een overweldigende verantwoordelijkheid in het verschiet. Na meer dan zestig jaar mochten de laden open. Wat zou Luc daarin vinden? Hij maakte zich geen illusies.

Vader was eens te meer duidelijk geweest: ‘Wat er met de inhoud van die laden gebeurt, is niet mijn probleem. Voor mij is het gedaan, of jullie nu voor die euthanasie zorgen of niet, mijn leven is voltooid. Geef mij de krant. Ik wil weten hoe de nazi’s hun goud in Polen hebben verborgen.’

3 Uit de context moge duidelijk zijn dat we hier bedoelen dat hij zijn hals schoor. Bij Herman Brusselmans wordt veel lager op het lichaam geschoren.

Waar ligt de sleutel van de gehoorzaamheid?

4. MARG DENKT: 'IS DAT NU EEN VOORBEELD VAN "OVERKOMST DRINGEND GEWENST"?'

Het was niet eenvoudig om spullen te sorteren in Vaders eenpersoonskamer. Je kon nergens iets leggen. Zijn tafeltje moest vrij blijven voor de krant en een tussendoortje. Luc bracht een blauwe Ikea-zak mee om er de inhoud van de twee laden in te doen en thuis rustig na te kijken. De Duitsers gebruikten stevig papier voor hun correspondentie met de overlevenden van de 'Ene Oorlog'. Het zouden gratis calorieën zijn voor de allesbrander. Een praktische en vooruitziende geest bespaart nu eenmaal nutteloze uitgaven. Luc vreesde wel dat Groene Jo over papier verbranden in allesbranders enigszins anders dacht dan hij.

In de ene lade lagen vooral stapeltjes grijze schriften. Op de etiketten herkende Luc meteen de krachtige letters van een getraind handschrift. Er waren schriften over spreuken, kalligrafie, marathon, Priba, Innovation. Het stapeltje vergeelde enveloppes met opvallend mooie Congolese postzegels had Luc nog nooit gezien. De map 'Duits pensioen' kende hij maar al te goed. Verder lagen er mappen met bankuittreksels en belastingaangiften. Luc zag verscheidene jaarboeken waarin Moeder haar 'prijs van de dag' had bijgehouden. In de andere lade lag maar één voorwerp: een gewatteerde verzegelde enveloppe, met daarop in het unieke soepele handschrift van Vader: 'Open te maken enkele weken voor ik sterf. Stel mij geen vragen over de inhoud.'

Vader had van zijn directeur, mijnheer Tassier, geleerd: ‘De telefoon, dat is een uitvinding van de duivel.’ In het Frans klonk dat nog diabolischer: ‘l’invention du diable’. De broers mailden liever, ook al wisten ze: *mail is for old people*. Maar ze waren ondertussen zelf toch ook niet meer zo jong. Met een correctie, want voor hen gold wat voor Vader niet speelde: volgens de moderne wetenschap was hun biologische leeftijd tien jaar jonger dan hun kalenderleeftijd.

Marc was dus verrast toen hij telefoon kreeg van zijn oudste broer. Er was iets speciaals aan de hand.

Luc was altijd bereid geweest om telkens de volle verantwoordelijkheid op te nemen. Hij had zijn leven lang niets anders gedaan. Wie had anders het gras gemaaid, de auto gewassen, de zekeringen hersteld, chauffeur gespeeld voor zowat iedereen, zijn broer naar sollicitaties gebracht in het verre Limburg? Maar deze enveloppe zou hij niet in zijn eentje openmaken.

Marc's morele steun vanuit Londen was duidelijk niet genoeg. *Overkomst dringend gewenst*. Dat werd een lastminute- en duur Londen-Brussel-Londen-ticket. Had Marc dat gekund, dan had hij én in zijn haar gekrabd én in zijn baard gewoeld. Hij zette zijn bril even af en staarde naar de overkant van 12 Lancaster Grove, naar het statige herenhuis waar volgens het internet ooit nog Dr. House had gewoond.

Dringend, dringend... Begon Luc echt zo goed op Vader te lijken? Vader had een gloeiende hekel aan wachten, en was volgens Marc een zuiver Type A. Het begrip ‘ellenlang wachten’ sloeg bij Vader op elke wachttijd boven de honderd se-

conden. In postkantoren en waar hij ook maar ambtenaren ontwaarde, verlaagde de ongeduldsdrempel op slag naar dertig seconden. In restaurants was de irritatie recht evenredig met de waarschijnlijkheid dat een andere tafel voor de zijne zou worden bediend. ‘Type A’s willen altijd maar nieuwe records breken, ze ondernemen van alles en nog wat en... worden gekenmerkt door een licht ontvlambare vorm van agressiviteit,’ doceerde psycholoog Marc. Zijn grootste kindertrauma was het rechtstreekse gevolg geweest van zo’n vaderlijke steekvlam in de ouderlijke keuken.

Sommige Type A’s zijn boos op de wereld. Die leven niet lang en bezwijken aan een hartaanval. Maar Vader, of beter gezegd zijn omgeving, begon zowaar aan de honderd te denken. Een bewijs dat hij positief in de wereld stond en goed wist wat hij wilde. Euthanasie bijvoorbeeld. Maar daardoor zou hij de honderd nooit halen. Marc vond het een vreemde paradox.

Hij mijmerde over het telefoontje van broer Luc en de enveloppe van Vader.

‘Buschauffeur, wanneer moet ik afstappen?’

‘Mijnheer, heel eenvoudig, twee haltes voor we aan de kerk zijn.’